LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS MINISTERIJOS 1996 M. LAPKRIČIO 15 D. ĮSAKYMO NR. 166 „DĖL PAŽEISTŲ ŽEMIŲ, IŠKASUS NAUDINGĄSIAS IŠKASENAS, REKULTIVAVIMO METODIKOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO

2016 m. rugpjūčio 23 d. Nr. D1-561
Vilnius

P a k e i č i u Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos 1996 m. lapkričio 15 d. įsakymą Nr. 166 „Dėl Pažeistų žemių, iškasus naudingąsias iškasenas, rekultivavimo metodikos patvirtinimo“ ir jį išdėstau nauja redakcija:

„**LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS**

ĮSAKYMAS DĖL PAŽEISTŲ ŽEMIŲ, IŠKASUS NAUDINGĄSIAS IŠKASENAS, REKULTIVAVIMO METODIKOS PATVIRTINIMO

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 6 straipsnio 5 dalies 4 punktu ir atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. liepos 2 d. įsakymą Nr. D1-578 „Dėl Valstybinų pažeistų žemių 2014–2020 m. tvarkymo plano patvirtinimo“,

t v i r t i n u Pažeistų žemių, iškasus naudingąsias iškasenas, rekultivavimo metodiką (pridedama).“

Aplinkos ministras Kęstutis Trečiokas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos 1996-11-15 įsakymu Nr. 166
(Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. rugpjūčio 23 d. įsakymo Nr. D1-561 redakcija)

PAŽEISTŲ ŽEMIŲ, IŠKASUS NAUDINGĄSIAS IŠKASENAS, REKULTIVAVIMO METODIKA

I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Pažeistų žemių, iškasus naudingąsias iškasenas, rekultivavimo metodika (toliau – metodika) nustato pažeistų žemių, vykdant naudingųjų iškasenų gavybą savo ūkio reikmėms atviru būdu, rekultivavimo tvarką, taip pat valstybinių pažeistų žemių tvarkymo projektų (toliau – tvarkymo projektas) rengimo reikalavimus.

2. Metodika netaikoma naudingųjų iškasenų karjerams, kurių įrengimui reikalingas leidimas naudoti žemės gelmių išteklius ir ertmes. Šių karjerų rekultivavimo būdas, priemonės ir eiliškumas numatyti Žemės gelmių naudojimo planuose, parengtuose vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. vasario 17 d. įsakymu Nr. D1-145 „Dėl Žemės gelmių naudojimo planų rengimo taisyklių patvirtinimo“ arba Naudingųjų iškasenų (išskyrus angliavandenilius) išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo projektuose, parengtuose vadovaujantis Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2005 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. 1-107 „Dėl Naudingųjų iškasenų (išskyrus angliavandenilius) išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo projektų rengimo taisyklių patvirtinimo“.

3. Baigus vykdyti naudingųjų iškasenų gavybą savo ūkio reikmėms, rekultivavimo darbai derinami Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. kovo 14 d. įsakyme Nr. D1-140/3D-141 „Dėl Naudingųjų iškasenų, esančių žemės savininkų ar naudotojų žemės sklypuose, naudojimo savo ūkio reikmėms tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatyta tvarka.

4. Rekomenduojama baigus vykdyti naudingųjų iškasenų gavybą savo ūkio reikmėms ir atlikus techninį rekultivavimą (II skyrius), mažąjį karjerą palikti savaiminei renatūralizacijai.

5. Saugomose teritorijose rekultivavimas vykdomas atsižvelgiant į Saugomų teritorijų įstatymą.

6. Metodikoje naudojamos sąvokos:

6.1. **pažeista žemė** – žemė, dėl technogeninės veiklos (naudingųjų iškasenų gavybos) praradusi derlingąjį dirvožemio sluoksnį, durpynuose – durpių sluoksnį ir neužstatyta statiniais ar įrenginiais;

6.2. **derlingasis dirvožemio sluoksnis** – humusingas paviršinis dirvožemio sluoksnis, kurio storis įvairuoja nuo kelių centimetrų smėlio ir (ar) žvyro dirvožemiuose iki 0,3 m ir daugiau priemolio ir (ar) molio dirvožemiuose;

6.3. **pažeistos žemės rekultivavimas** – techninių, inžinerinių, statybos darbų ir (ar) biologinių priemonių, kuriomis siekiama pažeistoje žemėje sudaryti sąlygas natūralioms ekosistemoms atsikurti arba padaryti ją tinkamą žmogaus ūkinei veiklai, jos teritoriją pritaikyti rekreacijai ar kt., visuma;

6.4. **techninis pažeistos žemės rekultivavimas** – pažeistos žemės paruošimas tiksliniam naudojimui techninėmis priemonėmis.

Kitos metodikoje vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatyme ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. D1-578 „Dėl Valstybinų pažeistų žemių 2014–2020 m. tvarkymo plano patvirtinimo“ patvirtintame Valstybinų pažeistų žemių 2014–2020 m. tvarkymo plane.

II SKYRIUS
REKULTIVAVIMO KRYPTYS IR JŲ PASIRINKIMO SĄLYGOS

7. Pažeistų žemių rekultivavimo kryptys:

7.1. į žemės ūkio naudmenas;

7.2. į vandens telkinius;

7.3. į miško žemės naudmenas;

7.4. į atsistatančias pelkines ekosistemas;

7.5. į kitos paskirties plotus.

8. Rekultivavimo kryptis nustatoma atsižvelgiant į telkinio hidrogeologines, geomorfologines sąlygas, iškasos gylį, aslos grunto sudėtį, derlingojo dirvožemio sluoksnio kiekį, galimus papildomus aplinkosauginius ir paveldosaugos reikalavimus, o rengiant tvarkymo projektus, ir į visuomenės poreikius.

9. Rekultivavimas galimas į:

9.1. žemės ūkio naudmenas, kai yra galimybė rekultivavimo metu suformuoti pažeistos žemės paviršiaus nuolydžius, atitinkančius šiam rekultivavimo būdui taikomus techninius parametrus, užtikrinti rekultivuoto ploto drenažo sąlygas, o sukaupto derlingojo dirvožemio pakanka plotui padengti 0,2–0,3 m storio (po suslūgimo) sluoksniu. Tuo atveju, kai sukaupto dirvožemio nėra, o kitos sąlygos palankios žemės ūkio naudmenoms formuoti, turi būti įvertinta galimybė padengti rekultivuotą plotą atvežtiniu dirvožemiu;

9.2. mišką, kai pažeistos žemės plotas neatitinka 9.1 papunktyje nurodytų sąlygų, arba kai rekultivuotiną pažeistą žemę supa miškas, jos iškasos dugną ir šlaitus sudaro lengvos mechaninės sudėties (smėlis, žvyras) gruntas, o sukaupto derlingojo dirvožemio pakanka plotui padengti ne plonesniu kaip 0,1 m (po suslūgimo) sluoksniu. Trūkstant derlingojo dirvožemio, jis gali būti pilamas tik po sodinukais. Rekultivuojant į mišką rekomenduojama formuoti silpnai banguotą reljefą;

9.3. vandens telkinį, kai pažeistą žemę sudaro uždara nenuotaki dauba, kurios dugne kaupiasi arba gali kauptis paviršinio nuotėkio ir/ar gruntinis vanduo;

9.4. ekosistemų atstatymas aktualus rekultivuojant durpynus. Pagrindinė pelkinės ekosistemos atstatymo priemonė – hidrologinio režimo atkūrimas. Pagrindinė ekosistemos atstatymo sąlyga – iškastame durpyne turi būti paliktas ne plonesnis kaip 0,5 m storio priedugninis durpių sluoksnis;

9.5. rekultivavimas į kitos paskirties plotus būdas pasirenkamas, atsižvelgiant į pažeistos žemės išsidėstymą gretimų teritorijų atžvilgiu ir į vietos bendruomenės specifinius poreikius.

III SKYRIUS
BENDRIEJI REKULTIVAVIMO DARBAI

10. Pažeistos žemės rekultivavimo darbų kompleksą sudaro techninis ir biologinis rekultivavimas. Planuojamų rekultivavimo darbų ir jiems atlikti reikalingų medžiagų kiekį apsprendžia planuojamos rekultivuoti teritorijos būklė ir pasirinkta rekultivavimo kryptis.

11. Techninio rekultivavimo metu atliekami karjero, durpyno dugno ir šlaitų formavimo darbai:

11.1. karjero dugnas išlyginamas, paskleidžiant dangos ir nekondicinės žaliavos sankaupas, užpilant gavybos metu susiformavusias įdaubas, pašalinami rieduliai ir menkaverčiai savaiminiai krūmokšniai. Durpyno dugne užlyginami laikini vandens nuleidimo kanalai, priešgaisriniai baseinai ir kiti nelygumai;

11.2. karjero šlaitai formuojami priklausomai nuo pasirinkto rekultivavimo krypties ir vietovės reljefo. Aukštuose ir stačiuose šlaituose kas 5–7 m įrengiamos ne siauresnės kaip 2 m pločio horizontalios pakopos (terasos), kurios padidina šlaitų atsparumą erozijai. Pakopų (terasų) paviršius formuojamas su nedideliu (apie 20^0) polinkiu šlaito kilimo kryptimi. Rekultivuoti šlaitai

turi būti stabilūs, atsparūs erozijai, defliacijai ir grunto slinkimui (nuogriuvoms, nuošliaužoms ir kt.);

11.3. jei pažeistos žemės aplinkinėje zonoje sukaupto derlingojo dirvožemio nėra arba jo kiekio nepakanka suformuoto paviršiaus padengimui, jis gali būti atvežamas iš kitų objektų. Rekultivavimui gali būti panaudotas vandens valymo įrengimų dumblas, atitinkantis nustatytus kokybės reikalavimus. Derlingasis dirvožemio sluoksnis neskleidžiamas teritorijose, projektuojamose rekultivuoti į vandens telkinius, statybai skirtus ir kitos paskirties plotus.

12. Biologinio rekultivavimo darbus sudaro paskleisto ant rekultivuoto ploto paviršiaus dirvožemio derlingumo atkūrimas, rekultivuoto paviršiaus apsėjimas daugiamečių žolių mišiniu, miško sodinimas.

IV SKYRIUS
PAGRINDINIAI REKULTIVAVIMO DARBŲ REIKALAVIMAI

13. Rekultivuojant į žemės ūkio naudmenas, išlyginto karjero dugno ir šlaitų polinkis neturi viršyti:

13.1. į ariamą žemę – 2^0, kalvotame reljefe – 5^0, išimtiniais atvejais (šlaituose, prisitaikant prie kalvoto vietovės reljefo) – 8^0;

13.2. į kultūrines pievas ir ganyklas – 8^0, išimtiniais atvejais (šlaituose, prisitaikant prie kalvoto vietovės reljefo) – 14^0;

13.3. į sodus – 11^0.

14. Prieš paskleidžiant derlingąjį dirvožemio sluoksnį, suformuotas rekultivuojamo į žemės ūkio naudmenas ploto paviršius suariamas.

15. Rekultivuojant į mišką:

15.1. išlyginto karjero dugno ir šlaitų polinkis neturi viršyti 15^0, išimtiniais atvejais (karjero šlaite) – 25^0;

15.2. miškas sodinamas pagal patvirtintą Miško želdinimo ir žėlimo projektą, laikantis Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. D1-199 „Dėl Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų“ (toliau – Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai), reikalavimų.

16. Vandens telkiniai gali būti įrengiami karjeruose, kuriuose naudingųjų iškasenų gavyba buvo vykdoma žemiau gruntinio vandens lygio. Lėkštinant karjero šlaitus turi būti suformuojama atitinkamo pločio horizontali pakopa prie kranto virš vandens linijos, skirta savaiminiam atitinkamo polinkio šlaito po vandeniu susiformavimui vandens bangavimo įtakoje. Rekreaciniuose vandens telkiniuose įrengiamas ne mažiau kaip 20 m pločio atabradas $5–6^0$ nuolydžiu. Vandens gylis atabrade negali viršyti 2 m.

17. Vandens telkiniai skirti biologinės įvairovės išsaugojimui, įrengiami toliau nuo gyvenamųjų vietų ir kelių, kur yra minimali žmogaus invazijos galimybė. Jie gali būti seklesni negu 2 m.

18. Esant galimybei, vandens telkinyje iš grunto numatomos suformuoti salos.

19. Rekultivuojant karjerus į kitos paskirties plotus, numatomas tik techninis rekultivavimas.

20. Išeksploatuotus durpynus rekultivuojant į atsistatančias pelkines ekosistemas, hidrologinio režimo atstatymo priemonės ir būdai parenkami įvertinus individualiai kiekvieną teritoriją.

V SKYRIUS
VALSTYBINIŲ PAŽEISTŲ ŽEMIŲ TVARKYMO PROJEKTO RENGIMO REIKALAVIMAI

21. Vadovaujantis 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-R-019 priemonės „Kraštovaizdžio apsauga“ projektų finansavimo sąlygų aprašo,

patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. D1-209 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1–APVA–R-019 priemonės „Kraštovaizdžio apsauga“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“, 13 punktu, tvarkymo projekto rengimo organizatorius yra savivaldybės (toliau – tvarkymo projekto rengimo organizatorius).

22. Savivaldybės, atrinkusios tvarkytiną teritoriją iš Valstybinių pažeistų žemių sąrašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. D1-430 „Dėl Valstybinių pažeistų žemių sąrašo patvirtinimo“, priima sprendimą dėl pažeistos žemės tvarkymo projekto rengimo.

23. Tvarkymo projekto rengimo organizatoriaus teisės ir pareigos:

23.1. inicijuoti ir organizuoti tvarkymo projekto rengimą;

23.2. nustatyti tvarkymo projekto rengimo sąlygas, užduotis, parengimo ir įgyvendinimo terminą, jeigu jų nenustato kiti teisės aktai;

23.3. pateikti tvarkymo projekto rengėjui visus turimus duomenis ir dokumentus, kurių reikia šiam dokumentui parengti;

23.4. informuoti suinteresuotas institucijas ir įstaigas apie tvarkymo projekto rengimo pradžią ir siekiamus tikslus;

23.5. organizuoti tvarkymo projekto aptarimus ir svarstymus.

24. Tvarkymo projekto rengimo vadovas turi turėti aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą fizinių mokslų studijų srities geologijos arba geografijos krypties arba technologijos mokslų studijų srities aplinkos inžinerijos krypties ar žemėtvarkos inžinerijos krypties išsilavinimą.

25. Tvarkymo projekto rengimo pagrindas – pažeistos teritorijos topografinė nuotrauka, sudaryta, vadovaujantis Markšeiderinių darbų atlikimo kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniuose laikinųjų taisyklių, patvirtintų Lietuvos geologijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos direktoriaus 2003 m. sausio 10 d. įsakymu Nr. 1-01 „Dėl Markšeiderinių darbų atlikimo kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniuose laikinųjų taisyklių patvirtinimo“, geodezijos ir kartografijos techninio reglamento GKTR 2.08.01:2000 „Statybiniai inžineriniai geodeziniai tyrinėjimai“, patvirtinto Valstybinės geodezijos ir kartografijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2000 m. balandžio 12 d. įsakymu Nr. 28 „Dėl Techninių reikalavimų reglamento GKTR 2.08.01:2000 patvirtinimo“, IV skyriaus, techninių reikalavimų reglamento GKTR 2.11.03:2014 „Topografinių erdvinių objektų rinkinys ir topografinių erdvinių objektų sutartiniai ženklai“, patvirtinto Valstybinės geodezijos ir kartografijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2000 m. birželio 19 d. įsakymu Nr. 45 „Dėl Techninių reikalavimų reglamento GKTR 2.11.03:2014 „Topografinių erdvinių objektų rinkinys ir topografinių erdvinių objektų sutartiniai ženklai“ patvirtinimo“ ir Integruotos geoinformacinės sistemos (InGIS) geoduomenų specifikacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro ir Valstybinės geodezijos ir kartografijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2000 m. balandžio 25 d. įsakymu Nr. 46/32 „Dėl Integruotos geoinformacinės sistemos geoduomenų specifikacijos patvirtinimo“, nuostatomis.

26. Tvarkymo projekto rengimą sudaro šios stadijos:

26.1. teritorijos būklės aprašymas, įvertinimas ir tvarkymo būdo nustatymas;

26.2. tvarkymo projekto sprendinių derinimas ir viešinimas;

26.3. tvarkymo projekto tvirtinimas.

27. Teritorijos būklės aprašymo, įvertinimo ir tvarkymo būdo nustatymo stadijoje turi būti išsamiai išnagrinėta:

27.1. teritorijos naudojimo reglamento ir planavimo dokumentų sprendinių apibūdinimas: nurodoma žemės naudojimo būdas, apsaugos statusas, planavimo dokumentais teritorijai nustatyti veiklos plėtojimo reikalavimai ir apribojimai;

27.2. kasybos darbais paveikto ploto charakteristika: pažeistos žemės ploto ir šlaitų parametrai, dugno reljefas, dugną ir šlaitus sudarančių gruntų pobūdis, jų fizinių mechaninių savybių apibūdinimas. Įvertinama durpyno drenažo sistema, apleisti ir jau atsistatančios pelkinės

augalijos užimti plotai, ežero atabradai, augalija, išlikusios nerštavietės ir kiti besiformuojančios biologinės įvairovės elementai;

27.3. įvertinama esama būklė ir atsižvelgiant į techninės užduoties reikalavimus, parenkamas ir pagrindžiamas racionaliausias pažeisto ploto rekultivavimo būdas;

27.4. aprašoma rekultivavimo darbų technologija. Atskirai aprašomi techninio ir biologinio rekultivavimo darbų etapai: šlaitų lėkštinimas, karjero dugno užpylimas ir jo lyginimas, baseino krantų formavimas, žaliavos išvežimo kelio trasos panaudojimas, kasybos atliekų įrenginių likvidavimas arba jų supylimas rekultivavimo vietoje, augalinio sluoksnio paskleidimas, ploto drenažo sistemos atstatymas ir kt. Pateikiami rekultivuojamų šlaitų, kitų karjero ir aplink jį rekultivuojamų plotų parametrai, numatomo panaudoti mineralinio grunto, dirvožemio kiekis ir darbų apimtis. Aprašomi rekultivavimo darbų atlikimo būdai ir priemonės, pagrindžiamas papildomai reikalingų medžiagų asortimentas, apskaičiuojamas jų poreikis. Aprašoma visų atliktų skaičiavimų metodika, nurodant taikytas formules, simbolius, dimensijas ir kt. Apibūdinami rekultivavimo darbuose naudojami mechanizmai, pateikiamas jų darbo laiko sąnaudų skaičiavimas.

Durpyno atveju įvertinamas drenažinis nuotėkis ir jo sezoninė kaita, patvankos vietų parinkimas, drenažinio nuotėkio ir baseino lygio reguliavimo sistemų pagrindimas.

Išskiriami apželdinimo ar medžių sodinimo plotai, pasiūloma žolynų ir medžių sodinukų sudėtis. Planuojant karjero šlaitų lėkštinimą, kasybos atliekų įrenginių rekultivavimą, rekultivuojamos teritorijos drenažo sistemos įrengimą, turi būti sudaromos ir pateikiamos tvarkymo projekto grafiniuose prieduose šių darbų atlikimo technologinės schemos. Jeigu numatomi biologinės rekultivavimo darbai, nurodomi augalinio sluoksnio panaudojimo sprendiniai;

27.5. pažeistas žemes rekultivuojant į mišką, tvarkymo projekto sudėtinė dalis turi būti Miško želdinimo ir žėlimo projektas, parengtas ir patvirtintas laikantis Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatuose nustatytų reikalavimų. Miškas sodinamas pagal patvirtintą Miško želdinimo ir žėlimo projektą.

28. Numatomi rekultivavimo darbų terminai ir išskiriami darbų atlikimo etapai.

29. Tvarkymo projekte grafine išraiška pateikiami karjero rekultivavimo etapai, rekultivuojamų plotų kalendorinis pasiskirstymas, iškastos ertmės (karjero šlaitų ir dugno) rekultivavimo darbų sprendiniai, vyraujančios grunto perkėlimo kryptys ir jo perkėlimo eiliškumas ir būdai. Plane prie charakteringų rekultivuojamo ploto piketų pateikiamas rekultivavimo metu supilto (nukasto) sluoksnio storis, išeksploatuoto ir rekultivuoto paviršiaus altitudės. Planas papildomas karjero šlaitų lėkštinimo, drenažo įrenginių atstatymo arba naujų įrenginių (griovių, pralaidų, greitviečių ir kt.) statybos, esant reikalui – atskirų karjero dugno elementų formavimo brėžiniais, schemomis, profiliais.

30. Tvarkymo projekto rengimo organizatorius raštu suderina tvarkymo projektą su Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūra, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos teritoriniu padaliniu pagal žemės buvimo vietą, valstybinių rezervatų, valstybinių parkų, biosferos rezervatų direkcijomis (jeigu tvarkoma pažeista žemė yra saugomoje teritorijoje), Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos, jei teritorijoje yra kultūros paveldo objektų ar vietovių arba ji ribojasi su kultūros paveldo objektų ar vietovių teritorija, kultūriniu rezervatu, istoriniu nacionaliniu parku, kultūriniu draustiniu, VĮ miškų urėdija, kai pažeistos žemės rekultivuojamos į mišką arba ribojasi su valstybinės reikšmės miškais.

31. Tvarkymo projektas turi būti viešas. Apie jo parengimą informuojama savivaldybės interneto svetainėje, kurioje skelbiamas tvarkymo projektas.

32. Tvarkymo projektą tvirtina tvarkymo projekto rengimo organizatorius.

_____